

//LA FILOSOFÍA COMO FORMA DE VIDA//

MAR ROSÀS TOSAS
UNIVERSITAT POMPEU FABRA

La filosofía como forma de vida
Pierre Hadot
Barcelona, 2009
Traducció de Maria Cucurella
266 p.

El febrer de 2009 Alpha Decay va editar *La filosofía como forma de vida*, la primera traducció a l'espanyol d'aquesta obra del pensador Pierre Hadot que va ser publicada per primera vegada en francès l'any 2001 a París per Albin Michel. La traducció, obra de Maria Cucurella, comprèn totes les parts que conformen l'edició francesa, inclosa la «nota final» i el recull de frases de diferents pensadors que conviden a la reflexió.

Pierre Hadot (1922) és un destacat pensador, filòleg i historiador francès especialista en filosofia antiga, especialment en neoplatonisme. Fou director a l'École Pratique des Hautes Études des de 1964 fins 1985 i professor del Collège de France des de 1982, on ocupà la càtedra de pensament hel·lènic i romà. Des de 1991 és professor emèrit.

La seva tesi doctoral girà entorn el pensament de Màrius Victorino i Porfiri, i totes les seves obres (*Exercices spirituels et philosophie antique*, 1981; *La citadelle intérieure*, 1992; *Qu'est-ce que la philosophie antique?*, 1997...) versen sobre qüestions relacionades amb el pensament antic. L'aportació principal d'Hadot, que constitueix l'eix vertebrador de totes elles, és la seva particular manera d'enfocar l'estudi de la filosofia antiga: s'equivoca, ens diu Hadot, qui hi busca un conjunt de tesis coherents entre elles, concatenades amb una lògica impecable, que configuren un sistema i que, sovint, com que no les troba, opina que el pensament antic té llacunes. S'equivoca perquè els pensadors antics no entenen la filosofia com a discurs filosòfic, sinó com a forma de vida.

Dit amb d'altres mots, l'impuls original de la filosofia no fou l'ànsia de saber, ni d'explicar la lògica subjacent sota el món físic i conceptual, sinó una actitud davant l'existència, per a la qual (i de la qual) es derivaven una sèrie d'exercicis espirituals. El discurs teòric, gens menyspreable, ve després, per explicar la concepció que envolta una determinada elecció de vida. Hadot pren una expressió de Victor Goldschmitt per descriure la raó de ser de la primera filosofia, que, segons ell, hauria de seguir nodrint l'actual: "to form more than to inform".

El llibre que ens ocupa, però, presenta un format totalment aliè a la resta de les seves obres. Al llarg de més de dues-centes pàgines, Hadot respon extensament les preguntes de diferent índole (des de dades biogràfiques fins a detalls sobre la seva manera d'entendre autors de totes les èpoques) que li formulen Arnold I. Davidson, professor de la Universitat de Chicago i professor d'Història del pensament polític a Pisa, i Jeannie Carlier, professora de l'École de Hautes Études en Sciences Sociales i especialista en filosofia i religió de finals de l'antiguitat.

Potser el títol és enganyós. Si el lector espera trobar-hi receptes per viure d'una nova manera s'endurà una decepció, ja que el contingut no està format per una argumentació travada fil per randa per sostenir una tesi, sinó de múltiples reflexions, a voltes repetides, que comprenen una àmplia gama de qüestions estructurades en deu capítols, cada un dels quals tracta un tema diferent.

Els dos primers capítols giren, sobretot, entorn de les dècades inicials de la seva vida. Fascinat, des de petit, per la consciència d'existir i pel que Romand Rollain anomenà "sentiment oceànic", intentà canalitzar les seves inquietuds ingressant a l'orde dominicà, cosa que féu contenta la seva mare, però en sortí poc després: la seva fe, mai massa clara, s'afèblia i associava el cristianisme a la "banalidad cotidiana" (27) que ell volia defugir. Expliquen, també, bona part de la seva trajectòria com a docent i investigador, a més a més d'alguna dada biogràfica, com el seu segon matrimoni, amb Ilsetraut Hadot, i la intervenció de Foucault perquè ell entrés al Collège de France.

Més endavant es donen a conèixer algunes de les aportacions més destacades d'Hadot a l'estudi de la filosofia antiga, en particular la seva idea que els autors d'aleshores no aspiraven a l'elaboració d'una filosofia formalment impecable, i una interessant i lúcida reflexió sobre la impossibilitat d'una interpretació objectiva del text. Tot i estar d'acord amb aquesta idea, Hadot assenyalà el perill del relativisme i proposa acostar-se al text distingint entre el que l'autor *ha de* dir, el que *pot* dir i el que *vol* dir.

El capítol cinquè planteja diferents qüestions relacionades amb la mística: la transformació de l'individu com a tret definitori de l'experiència mística, cosa que el separa de les experiències provocades per les drogues; la relació amb la teologia negativa; la pèrdua del jo com a pas per a la intensificació del jo, etc.

Els capítols següents giren entorn a l'elecció d'una forma de vida i als exercicis espirituals característics dels filòsofs antics i, sobretot, a la idea que no són un afegitó a la teoria filosòfica, sinó que la filosofia és un exercici espiritual que serveix per tornar a aprendre a veure el món, per transformar la percepció.

Els darrers capítols consten de diferents reflexions sobre filosofia contemporània a partir del model socràtic i inclouen una breu reflexió sobre el fet que la poesia, la literatura i la pintura també poden ser considerades exercicis espirituals en la mesura que són formes de vida i impliquen la transformació de l'individu, com és el cas de Klee. També tracten de la recepció de l'obra d'Hadot i de la importància de centrar-se en

l'instant present i no projectar excessivament en el futur, de ser capaços de mirar d'una nova manera, allunyant-nos del moment actual alhora que el vivim d'una manera més intensa. Potser així sentirem el “estremecimiento de lo sagrado” que “nos da el coraje para afrontar el indecible misterio de la existencia” (256).

Els temes, doncs, són múltiples, però amb aquesta dispersió aparent, Hadot practica el que proclama: la filosofia com a forma de vida. Es tracta de la seva obra en la qual més concorden forma i contingut. No proposa cap veritat absoluta articulada en un sistema, sinó que posa en pràctica una manera de relacionar-se amb el món, els textos i les persones. Si, tradicionalment, es defineix el filòsof com aquell que trava curosament els arguments, dibuixant una línia ben fina, matisant el que afirma per descartar altres idees, aquest llibre, en lloc de tancar, obre. Mostra múltiples horitzons; ens atreviríem a dir que contradictoris, a vegades.

Al nostre entendre, l'aspecte més ben aconseguit de l'obra és la brillant manera com s'enllacen la vida i l'obra de l'autor: ni les dades biogràfiques són un afegitó inconnex, mera anècdota, a l'exposició de les seves tesis, ni els entrevistadors intenten mostrar una causalitat forçada i artificiosa entre la seva vida i els seus textos. Res d'això. Al llibre s'expliquen una sèrie de moments de la vida d'Hadot que cobren particular intensitat i que deixen un rastre en el seu pensament, o l'il·luminen. És el cas de les reflexions que féu Hadot arran d'haver treballat en una fàbrica de reparació de locomotores i haver hagut d'enfrontar-se al difícil exercici d'encaixar diferents peces (36). El resultat és reeixit, ja que el llibre és absorbent com les bones biografies i té, en general, la profunditat argumental d'un bon pensador.

Els mèrits d'aquest llibre superen amb escreix, doncs, les seves insuficiències. Malgrat això, creiem oportú assenyalar-ne una. De tant en tant, el lector topa amb sentències sovint relacionades amb l'admiració cap al món o amb el gaudi d'existir. Certament, la seva formulació és bella, però el lector avesat a les argumentacions filosòfiques es quedarà amb ganes d'una reflexió més profunda. Expressions com «viure és aprendre a morir» tenen un deix heideggerià, per citar només un exemple, que es podria explotar més.

Ara bé, sens dubte, aquesta obra constitueix una referència indispensable: el lector no triga a adonar-se que Hadot, malgrat ser especialista en filosofia antiga, insinua com sortir d'alguns dels atzucacs del pensament del segle XXI als quals ens ha abocat una necessitat de coherència conceptual que, a vegades, és més un destorb que una ajuda.

Més enllà de les aportacions teòriques d'aquesta obra, val a dir que passejar-se per les seves pàgines resulta una travessia estimulants i plaent. El lector dedicat al camp de les Humanitats recordarà què el va impulsar a dedicar-s'hi, sentirà, de nou, aquelles ganes inicials, tan lluny de la racionalització que amb el temps, segurament, s'ha imposat. En aquest sentit, podria dir-se que aquest text funciona com a lloc de repòs o com a oasi.

No trobem la recepta esperada, sinó una constel·lació de reflexions procedents de fonts diverses. En lloc d'abocar-nos a una idea, descartant-ne d'altres, com fan els sistemes, ens ha obert múltiples horitzons: ens ensenya a obrir-los, contemplar-los i relacionar-nos-hi. Ras i curt: una forma de vida.